

หลวงพ่อโม วัดสามจีน (วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร)

หลวงพ่อโม นามเดิมว่า โม แซ่ฉั่ว เป็นบุตรของนายลิ้ม และนางกิมเฮียง แซ่ฉั่ว เกิดในวันพฤหัสบดี เดือน 5 พ.ศ. 2406 ในย่านตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กทม. เมื่อเยาว์วัยศึกษาเล่าเรียนในสำนักวัดไตรมิตรวิทยาราม สามารถอ่านออกเขียนได้ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย และชอบศึกษาหาความรู้ในด้านวิชาอาคมขลัง จนอายุครบ 20 ปี จึงอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดไตรมิตรฯ ใน พ.ศ. 2426 โดยมีพระปรากฏมณี (เปลี่ยน) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สิงห์ วัดหัวลำโพง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์แย้ม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า "ธัมมสโร"

หลวงพ่อโมเป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ศึกษาหาความรู้ ในด้านธรรมะและด้านวิปัสสนากรรมฐานอีกทั้งได้ศึกษาด้านคาถาอาคมขลังจากพระอุปัชฌาย์ ผู้เชี่ยวชาญและรอบรู้ในด้าน

พระปราชกรมมุนี (เปี้ยียน) พ.ศ. ๒๓๘๘ - ๒๔๖๕
วัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร

กรรมฐานและวิชาอาคมต่างๆ เมื่อพระปราชกรมมุนี (เปี้ยียน) ย้ายจากวัดปทุมคงคาไปเป็นเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก หลวงพ่อโม้จึงได้ติดตามไปรับใช้ในฐานะพระใบฎีกาฐานานุกรม จุดนี้เองที่ท่านได้มีศรัทธาจำลองพุทธลักษณะของ 'องค์พระพุทธรชินราช' มาสร้างขึ้นในภายหลัง ต่อมาพระปราชกรมมุนีย้ายกลับมาอยู่ที่วัดปทุมคงคาตามเดิม หลวงพ่อโม้ก็ได้กลับคืนสู่เนาวสถานเดิม ที่วัดไตรมิตรฯ ในฐานะเถระพระผู้ใหญ่ เมื่อตำแหน่งเจ้าอาวาสว่าง ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสปกครองดูแลวัดไตรมิตรฯ แต่นั้นเป็นต้นมา

ชื่อเสียงเกียรติคุณของหลวงพ่อนั้นลือเลื่อง ปรากฏหลักฐานว่า ท่านเป็นหนึ่งในพระคณาจารย์ที่ได้รับนิมนต์ไปเจริญพระชัยมงคลคาถา ในคราวงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระราชพิธีที่จัดขึ้นเนื่องในโอกาสทรงครองราชย์สมบัติยาวนานกว่าถึง ๔๐ ปี

เหรียญหล่อพระชินราช หลวงพ่อโม สร้างปีพ.ศ. 2460

"เหรียญหล่อ" ที่ท่านสร้างขึ้นมานั้น ด้านหน้า เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งบนบัลลังก์บัว
พินปลาคว่ำหงาย ประดิษฐานในซุ้มเรือนแก้ว ส่วนด้านหลัง เป็นพื้นเรียบ ปราบกฎรอยจารอักขระ
เหรียญหล่อพระพุทธรูปชินราชนี้ มีบ้างเข้าใจว่า องค์พระพุทธรูปนั้นเป็นรูปจำลองของพระพุทธรูปศพล
ญาณ พระประธานในพระอุโบสถวัดไตรมิตรฯ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทององค์สำคัญ
ชาวบ้านเรียก "หลวงพ่อดี" พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้ยินกิตติศัพท์เสด็จฯ
มานมัสการ และตรัสยกย่องว่ามีพระพุทธรูปลักษณะอันงดงามยิ่ง นอกจากนั้น พระครูวิริยกิจจการี (โม
ธัมมสโร) ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรฯ และได้สร้างเหรียญปั๊มรูปเหมือนขึ้นใน พ.ศ.2460
ก่อนที่ท่านจะมรณภาพในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2461

เหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อโม สร้างปีพ.ศ. 2460

เหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อโม สร้างปีพ.ศ. 2460

เหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อโม สร้างปีพ.ศ. 2460

เหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อโม สร้างปีพ.ศ. 2460

วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๖๖๑ ทางทิศตะวันตกของสถานีรถไฟหัวลำโพง ถนนเจริญกรุง แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ตราประจำวัด คือ ภาพเทวดา ๓ องค์ นั่งประชุมกันบนบัลลังก์เมฆ พื้นหลังสีดำ ด้านนอกขอบทอง ด้านบนมีพุทธสุภาชิตประจำวัดคือ " อติโรจติ ปญญา สมหาสมพุทธสาวโก " แปลว่า “สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมเจริญรุ่งเรืองด้วยปัญญา” และด้านล่างคือชื่อวัด

เขตและอุปจารวัด

วัดไตรมิตรวิทยารามเดิมมีพื้นที่ราบลุ่ม มีลักษณะน้ำขังได้ทั่วไป ปัจจุบันได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ของวัดทั้งหมดเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กทั่วทั้งภายในบริเวณวัด และวัดมีเขตอุปจารวัดดังนี้

ทิศเหนือ จรดกับถนนพระราม๔

ทิศใต้ จรดกับถนนตรีมิตร

ทิศตะวันออก จรดกับซอยสุกร๑

ทิศตะวันตก จรดกับถนนเจริญกรุง

ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์

วัดไตรมิตรวิทยาราม มีเนื้อที่ของวัดทั้งสิ้น ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๓๑ ตารางวา ปราบภูตามโฉนดเลขที่ ๓๓๖๔ และมีที่ธรณีสงฆ์อีก ๑ ตารางวา กับ ๑ ตารางศอก ตามโฉนด เลขที่ ๓๕๙๑

ประวัติและนามวัด

วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นวัดโบราณสร้างเมื่อสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน เดิมมีชื่อว่า วัดสามจีนใต้ มีคำเล่ากันว่าวัดสามจีน เดิมมีอยู่สามวัด คือ วัดสามจีนอยู่ในคลองบางอ้อด้านตรงข้ามกับเทเวศร์วัดหนึ่ง วัดสามจีนเหนือ บางท่านก็ว่าอยู่ที่บางขุนพรหม บางทีก็ว่าอยู่ที่จังหวัดนนทบุรี สำหรับวัดที่อยู่บางขุนพรหม คือ วัดสังเวชวิทยาราม ส่วนที่อยู่จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ วัดโชติการาม อำเภอเมืองนนทบุรี และวัดสามจีนใต้ ได้แก่ วัดไตรมิตรวิทยาราม เหตุที่เรียกว่าวัดสามจีน ก็เนื่องด้วยเหตุว่ามีชาวจีน ๓ คนได้ช่วยกันก่อสร้างขึ้นมาจึงได้นามว่า “วัดสามจีน”

ก่อนจะมาเป็น “วัดไตรมิตรวิทยาราม”

สภาพวัดไตรมิตรวิทยาราม ครั้งมีนามว่า วัดสามจีนใต้ สภาพบริเวณทั่ว ๆ ไปในบริเวณวัดนั้น เต็มไปด้วยสิ่งสกปรกโสโครกและชำรุดทรุดโทรม ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๐ จึงได้รับการอนุมัติจากมหาเถรสมาคม ให้ดำเนินการจัดการรื้อถอนห้องแถวรุ่งรังในลานวัด และกุฏิเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมออกเสีย แล้วจัดการถมพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ตลอดจนคลองคูและสระให้เป็นลานวัดเป็นที่สะอาดเรียบร้อย เพื่อใช้เป็นที่พักก่อสร้างเสนาสนะสงฆ์ และโรงเรียนมัธยมวัดสามจีนใต้ให้ถูกสุขลักษณะ

การก่อสร้างครั้งปรับปรุงวัด

หลังการก่อสร้างกุฏิสงฆ์ ในครั้งนั้นได้วางแผนการก่อสร้างให้กุฏิอยู่เป็นแถวเป็นแนว ไม่สับสน ปนเปื้อนให้มีจำนวนห้องที่อยู่อาศัยพอทั้งพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด ตลอดจนกระทั่งให้มีห้องน้ำห้องส้วมพร้อม และได้วางกุฏิให้เพียงพอต่อพระภิกษุประมาณ ๗๐ - ๘๐ รูปเท่านั้น ฉะนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้สร้างกุฏิคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น จำนวน ๑๔ หลัง ขึ้นแทนกุฏิที่ได้ทำการรื้อถอนไปนั้น ศาลาการเปรียญของวัดเป็นศาลาไม่มีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมลงอย่างมาก จนวนจะพังมิพังแหล่ คณะกรรมการได้จัดการรื้อถอนแล้วได้สร้างศาลาการเปรียญเป็นศาลาคอนกรีต ๒ ชั้น ขึ้นแทนของเก่า ศาลารายที่ใช้เป็นโรงเรียนสอนบาลีและนักธรรมนั้น มีสภาพเก่าคร่ำคร่า ซวนเซ ก็ได้ทำการรื้อถอนออก แล้วสร้างเป็นตึกคอนกรีต ๒ ชั้นขึ้นแทน สำหรับใช้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อเล่าเรียนบาลีและนักธรรม เตาเผาศพของเก่าได้รื้อออกแล้ว สร้างเตาเผาแบบทันสมัยขึ้น

การเปลี่ยนนามวัด

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้เปลี่ยนนามวัดสามจีนใต้มาเป็นวัดไตรมิตรวิทยาราม ทั้งนี้ เพื่อจะเฉลิมเกียรติคุณของท่านผู้แรกสร้างให้ยั่งยืนวัฒนายิ่งขึ้น และเป็นการเชิดชูอุตสาหกรรมวิริยะของท่านผู้สร้างและ

สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารีมหาเถร)*

คณะกรรมการปรับปรุงวัด พระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณ สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารีมหาเถร) วัดมหาธาตุฯ ได้เมตตาคิดค้นนามที่เป็นมงคลมาเฉลิมเพิ่มความสง่าให้แก่วัดสามจีนใต้ โดยเปลี่ยนเป็น “วัดไตรมิตรวิทยาราม” และกรมสามัญศึกษาได้เปลี่ยนนามโรงเรียนมัธยมวัดสามจีนใต้ เป็น “โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย” ตามนามวัดที่ได้เปลี่ยนใหม่ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๒

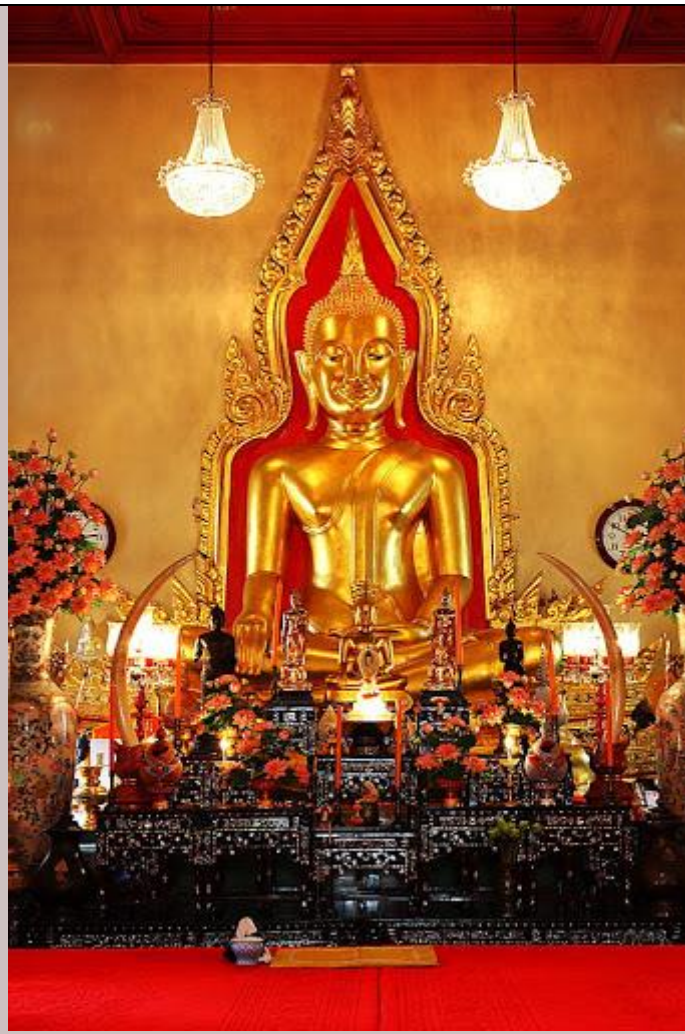
ถาวรวัตถุ

พระอุโบสถ พระอุโบสถหลังเดิมเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน รูปทรงเป็นแบบไทยผสมศิลปะจีน หลังคาลดสามชั้นมีเสาดารโดยรอบ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีหน้าบัน ประดับด้วยเครื่องเบญจรงค์ เป็นรูปดอกพุดตาน ชุ่มประตุน้ำต่างประดับปูนปั้น ลายดอกพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปาง

---

* ชาตะ พ.ศ.2425 มรณะ พ.ศ.2486 สิริอายุ 61 ปี 99 วัน 42 พรรษา ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2466-2486

พระพุทธศพลญาณ (หลวงพ่โตวัดสามจีน)

ถวายเนตร พระพุทธรูปองค์นี้ มีศิลป์การครองจีวรเป็นแบบห่มหนีบ (มังกร) ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังทั้ง ๔ ด้าน เป็นรูปภาพอดีตพระพุทธเจ้าโดยรอบ เนื้อขอบหน้าต่างตอนบนระหว่างหน้าต่างและประตูเป็นรูปทศชาติ กล่าวกันว่าจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดสามจีนได้กับวัดดวงแขมีลักษณะเช่นเดียวกัน ในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง มีพระนามว่า “พระพุทธศพลญาณ” มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงทราบว่าพระประธานวัดสามจีนได้มีพุทธรูปลักษณะงดงาม ได้เคยเสด็จมาทอดพระเนตร ให้ประจักษ์แก่พระเนตรว่างามสมคำเล่าลือกันหรือไม่ แม้สมเด็จพระนริศราานุวัติวงศ์ ก็ยังได้มาชมพระประธานของวัดสามจีนเสมอเมื่อทรงว่างจากพระภารกิจ

พระอุโบสถหลังปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อเกิดมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลูกระเบิดได้ลงในที่ไมไกลจากพระอุโบสถเท่าไรนัก แรงสั่นสะเทือนของอำนาจระเบิด ทำให้พระอุโบสถทั้งหลังยากต่อการบูรณปฏิสังขรณ์ ตกอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายได้ จึงได้ทำการรื้อลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ หลังจากที่ได้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่แล้ว

พระอุโบสถหลังปัจจุบันนี้ เป็นพระอุโบสถที่ได้สร้างขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๐ โดยมี พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร ทรงเสด็จมาวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ หลวงวิศาลศิลปกรรม เป็นผู้ออกแบบพระอุโบสถ การก่อสร้างเป็นเพอร์โรคอนกรีต ทรงจตุรมุข หลังคาสามชั้น มีชานรอบพระอุโบสถ บานประตูหน้าต่างเขียนลายรดน้ำ และพระอุโบสถหลังใหม่นี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ประกอบการผูกพัทธสีมาเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓

พระวิหาร เป็นอาคารหมู่ทรงไทยมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว ลักษณะ ๒ ชั้น กว้าง ๒๔ เมตร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระสุโขทัยไตรมิตร

ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารสร้างใหม่ ตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๔ เมตร ลักษณะเป็นเพอร์โรคอนกรีต สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนแล้ว

พระมหามณฑปเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา เป็นอาคารขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นโดยความร่วมมือของกรมศิลปากร สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเยวาราช และบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) สร้างจากหินอ่อนทรงไทยวิจิตรศิลป์ จุดประสงค์เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาสุวรรณูปถัมภ์ (พระพุทธรูปทองคำ) มีทั้งหมด ๔ ชั้น เริ่มดำเนินการก่อสร้างโดยบริษัท ส.บุญมีฤทธิ์วิศวกรรม เมื่อเดือนตุลาคม ปี ๕๐ มีระยะเวลาในการดำเนินงานประมาณ ๒ ปี ปัจจุบันได้ก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว

โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร เดิมสร้างเป็นอาคารทรงไทย สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อมาการศึกษาได้เจริญขึ้น จึงได้สร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น เป็นอาคารลักษณะทรงไทยขนาด ๘ ห้องเรียน เป็น ๑๒

ห้องเรียน ปัจจุบันเป็นที่ศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีสำหรับพระภิกษุสามเณร แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา

อาคารเรียนโรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็น
อาคารเรียนที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งได้ทำการวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยพระ
เดชพระคุณพระวิสุทธาธิบดี อดีตเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นประธานในพิธี

อาคารเรียนโรงเรียนมหาวิธานวัตร เป็นอาคารคอนกรีต ๓ ชั้นเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สร้าง
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เปิดทำการสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

ปูชนียวัตถุ – พระพุทธรูปทองคำ

พระพุทธรุทศพลญาณ พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปูนปั้น ลงรักปิดทอง
ประชาชนทั่วไปเรียกว่า “หลวงพ่อดี” บ้าง “หลวงพ่อดีวัดสามจีน” มีประชาชนมาบนบานกันเสมอ ๆ
ด้วยพวงมาลัยดอกมะลิ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคยทรงเสด็จพระราชดำเนินมา
นมัสการ และได้ตรัสบอกย่องว่า เป็นพระพุทธรูปที่มีพระพุทธรุลักษณะงดงามยิ่งนัก “หลวงพ่อดี”
อดีตเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม เคยได้ทำพระเครื่องแจกครั้งหนึ่ง ได้ทำเป็นรูปพระพุทธรุทศพล
ญาณสร้างด้วยเนื้อชิน เรียกชื่อว่าหลวงพ่อดีวัดสามจีน ปรากฏว่าเป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไปว่า
ศักดิ์สิทธิ์นัก ปัจจุบันนี้หายากแล้ว

พระพุทธรุสุโขทัยไตรมิตร ประดิษฐานอยู่ที่พระวิหาร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะสมัยสุโขทัย
เป็นพระพุทธรูปทองคำ

พระพุทธสุโขทัยไตรมิตร

ประวัติพระพุทธรูปทองคำ

ท่ามกลางกระแสน้ำแห่งอารยธรรมตั้งแต่อดีตจวบปัจจุบัน ปรางค์อรุณรอยหลักฐานความเจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย มรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สะท้อนให้เห็นความรุ่งโรจน์แห่งอารยธรรมไทยแต่ครั้งโบราณกาล ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง” ซึ่งทรงตรวจสอบค้นคว้าด้านโบราณคดีเกี่ยวกับ “สุโขทัย” ความว่า

“ชาติไทยเรา ไม่ใช่ชาติใหม่ และไม่ใช่ชาติที่เป็นคนป่า หรือที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่า ‘อันซิวิไลซ์’ ชาติไทยเราได้เจริญรุ่งเรืองมามากแล้ว เพราะฉะนั้น ควรที่จะรู้สึกอายแก่ใจว่า ในกาลปัจจุบันนี้ อย่าว่าแต่จะสู้ผู้อื่น แม้แต่จะสู้คนที่เป็นต้นโคตรของเราเองก็ไม่ได้ ฝีมือช่าง หรือความอุตสาหกรรมของคนครั้งพระร่วงดีกว่าคนสมัยนี้ปานใด ถ้าอ่านหนังสือนี้แล้ว บางทีพอรู้สึก หรือเดาได้บ้างไม่มากนักน้อย ถ้าอ่านแล้ว คงจะเห็นความเพียรของคนเราเพียงไร...”

พระราชนิพนธ์ชิ้นนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามรุ่งเรืองในอดีตโดยเฉพาะ “สุโขทัย” อาณาจักรไทย ที่ครอบคลุมดินแดนตอนเหนือในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ร่องรอยแห่งความเจริญดังกล่าว นอกจากจะพบได้จากซากเมือง และวัดวาอารามต่างๆ รวมทั้งศิลปวัตถุอันตกทอดมาถึงปัจจุบัน ที่สร้างขึ้นอย่างประณีตด้วยศิลปะชั้นสูงแล้ว ความยิ่งใหญ่แห่งอารยธรรมในอดีต ยังพบเห็นได้ชัดเจนจาก “พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร” พระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์สมัยสุโขทัย อันเป็นมรดกแห่งอารยธรรมที่ตกทอดเป็นประจักษ์พยานถึงความเจริญรุ่งเรืองแห่งอารยธรรมของสยามประเทศ

“พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร” หรือ “หลวงพ่ทองคำ” หรือที่มีนามซึ่งปรากฏตามพระราชทินนาม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน (รัชกาลที่ ๙) ว่า

“พระพุทธรูปมหาสุวรรณปฏิมากร” ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารแห่งวัดไตรมิตรวิทยาราม เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย คือ อยู่ในพระอิริยาบถนั่งสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางเหนือพระชานุ ปลายพระหัตถ์ชี้ลงพื้นธรณี หน้าตักกว้าง ๖ ศอก ๕ นิ้ว สูงจากฐานถึงพระเกตุมาณี ๗ ศอก ๑ คืบ ๙ นิ้ว น้ำหนักประมาณ ๕ ตันครึ่ง

ความงดงามของพระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร

ความงดงามของพระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร

ความงดงามของพระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร

ประวัติความเป็นมา พระพุทธพุทธสุวรรณภูมิमार

แต่เดิมพระพุทธรูปองค์นี้ถูกพอกปิดด้วยปูนทั่วทั้งองค์ พุทธลักษณะภายนอกไม่งดงามหรือโดดเด่น จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่า เคยประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดโชตินาราม หรือ วัดพระยาไกร มาตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

ต่อมาวัดพระยาไกรขาดคนบูรณปฏิสังขรณ์ จึงตกอยู่ในสภาพรกร้าง ราว พ.ศ. ๒๔๗๔ บริษัท อีสต์ เอเชียติก จำกัด ซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับสัมปทานป่าไม้ ได้ขอเช่าที่จากรัฐบาล เข้าจัดสร้างโรงเลื่อยไม้ขนาดใหญ่ในบริเวณวัดร้างแห่งนี้ มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ชำรุดทรุดโทรมของวัดพระยาไกรออกจนเหลือแต่พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

ในขณะนั้น “วัดสามจีน” ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวัดไตรมิตรวิทยาราม กำลังอยู่ในระหว่างการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ทั่วทั้งพระอาราม โดยสร้างวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปเพิ่มเติม สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) เจ้าคณะแขวงล่าง เห็นว่า จะปล่อยองค์พระพุทธรูปปูนปั้นให้อยู่ที่เดิมต่อไปจะเป็นการไม่สมควร ประกอบกับวัดสามจีน มีสถานที่กว้างขวางเหมาะสมกับการประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ จึงมอบให้คณะกรรมการวัดสามจีน อันประกอบด้วย พระมหาเจียม กมโล, พระมหาไสว ฐิตวิโร (พระวิสุทธาธิบดี), น.อ. หลวงศุภชลาศัย (บุง ศุภชลาศัย), ร.น. หลวงบริบาลเวชกิจ (ยู ลวางกุล), นายสนิท เทวินทรภักดี ร่วมกันอัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้จากวัดพระยาไกรมาประดิษฐานยังวัดสามจีน

จากพระพุทธรูปปูนปั้น สู่ “พระพุทธรูปทองคำ”

พระพุทธรูปปูนปั้นจึงถูกอัญเชิญมาตั้งแต่นั้น โดยในขณะที่ยังบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามไม่แล้วเสร็จ คณะกรรมการวัดได้ประดิษฐานองค์พระพุทธรูปไว้ข้างเจดีย์เป็นการชั่วคราว ในระหว่างนี้ มีผู้มาขออัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ การก่อสร้างพระอารามพระวิหารต่าง ๆ ในวัดสามจีน ใช้เวลานานจนล่วงเลยไปถึง ๒๐ ปี ใน พุทธศักราช ๒๔๙๘ การบูรณะจึงเสร็จสิ้นเรียบร้อย

เมื่อทุกอย่างสมบูรณ์พร้อม ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี (ไสว ฐิตวิกรมมหาเถระ ป.ธ.๗) เจ้าอาวาสซึ่งขณะนั้นมีสมณศักดิ์เป็นพระวีรธรรมมุณี ผู้ดำเนินการสร้างวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นจนแล้วเสร็จ ได้เป็นแม่กองเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปปูนปั้นองค์นี้ เพื่อนำขึ้นประดิษฐานยังพระวิหารซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ การเคลื่อนย้ายเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากองค์พระมีขนาดใหญ่ และหนักมาก ต้องใช้ปั้นจั่นยกองค์พระพุทธรูป ในขณะที่ทำการยกนั้น ปรากฏว่า ลวดสลิงที่ยึดองค์พระเกิดขาดเพราะทานน้ำหนักองค์พระไม่ไหว องค์พระพุทธรูปจึงตกลงกระแทกบนพื้นอย่างแรง พอดีกับเวลานั้น เป็นเวลาใกล้ค่ำ และฝนก็บังเอิญตกอย่างหนัก การอัญเชิญพระพุทธรูปในวันนั้น จึงเป็นอันต้องหยุดชะงักลง

ด้านซ้ายพระพักตร์ของพระพุทธรูปที่ถูกหุ้มด้วยปูนปั้น ส่วนด้านขวาพระพักตร์หลังจากกะเทาะปูนและลอกรักออก

ในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ท่านเจ้าอาวาส ได้มาตรวจดูองค์พระ เพื่อหาทางอัญเชิญขึ้นประดิษฐานใหม่ ก็ได้พบเห็นรอยแตกที่พระอุระ และเห็นรักที่ฉาบผิวองค์พระด้านใน เมื่อแกะรักออก ก็ได้พบเนื้อทองคำบริสุทธิ์งามจับตาอยู่ชั้นในสุด ท่านเจ้าอาวาส จึงสั่งการระดมผู้คนช่วยกันกะเทาะปูน และลอกรักออกหมดทั้งองค์ ความงดงามแห่งเนื้อทองคำบริสุทธิ์ขององค์พระปฏิมาจึงปรากฏให้เห็นพร้อมพุทธลักษณะที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง กลายเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สกลช่างสุขุขทัย ที่งดงามจับตาจับใจผู้พบเห็นยิ่งนัก

ความยากลำบากในการเคลื่อนย้ายหมดสิ้นลงเมื่อมีการค้ำดินใต้ฐานทับเกษตรออก และพบกุญแจกลสำหรับถอดองค์พระออกเป็นส่วน ๆ ได้ ๙ ส่วน เพื่อสะดวกต่อการอัญเชิญขึ้นประดิษฐานยังพระวิหาร จึงดำเนินการถอดองค์พระออกแต่เพียง ๔ ส่วน คือ ส่วนพระศอ ส่วนพระหัตถ์ทั้ง ๒ ข้าง และส่วนพระนาภี ทำให้สามารถอัญเชิญพระพุทธรูปทองคำองค์นี้ ขึ้นประดิษฐานยังพระวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้โดยราบรื่น

ที่สุดของไทย ที่สุดของโลก

การค้นพบพระพุทธรูปทองคำปางมารวิชัยของวัดไตรมิตรวิทยารามในครั้งกระนั้น ได้เป็นข่าวสำคัญอย่างอีกกะทีกครึกโครมไปทั่วทั้งประเทศ หนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ หลายฉบับ ต่างก็พากันประโคมข่าวกันอย่างกว้างขวาง ท่ามกลางความปลื้มปิติยินดีของพุทธศาสนิกชนทั่วหน้า มีการตรวจสอบ และประเมินเนื้อทองขององค์พระพุทธรูปซึ่งเป็นทองคำบริสุทธิ์ เรียกว่า ทองเนื้อเจ็ด น้ำสองขา (มาตราทองคำของไทยโบราณตั้งไว้ตั้งแต่ทองเนื้อสี่ คือทองหนัก ๑ บาท จะมีค่า ๔ บาท ทองเนื้อเจ็ด คือทองหนัก ๑ บาท จะมีค่า ๗ บาท ซึ่งเป็นทองที่มีค่าของเนื้อทองรองจากทองนพคุณหรือทองเนื้อเก้า ซึ่งทองเนื้อเก้าจะเริ่มพบที่บางตะพานในแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ เรียกกันว่าทองคำบางตะพาน ส่วนคำว่าสองขาหมายถึง ๒ สลึง) มีน้ำหนักกว่า ๕ ตัน คิดเป็นน้ำหนักทองคำ ๒๕,๐๐๐ ปอนด์ หรือคิดเป็นมูลค่าเฉพาะเนื้อทองคำในขณะนั้น (พ.ศ. ๒๔๙๘) ๑๔ ล้านบาทหรือประมาณ ๒๙๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองร้อยเก้าสิบล้านบาท) อันเป็นราคาทองคำที่ถูกประเมินในครั้งแรก

พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร หรือ พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร นับเป็น “พระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก” หนังสือกินเนสบุ๊ก ฉบับปี ค.ศ. ๑๙๙๑ (พ.ศ. ๒๕๓๔) ได้ทำการประเมินค่าอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๙๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓) และบันทึกไว้ว่า เป็นพระพุทธรูปทองคำขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีมูลค่าเฉพาะเนื้อทองคำสูงถึง ๒๑.๑ ล้านบาทแล้ว บันทึกลงเป็นข้อความว่า

Highest intrinsic value is the 15th-century gold Buddah in Wat Trimitr Temple in Bangkok, Thailand. It is 3-04 m 10 ft tall and weighs an estimated 51/2 tonnes. At the April 1990 price of \$ 227 per fine ounce, its intrinsic worth was \$ 21.1 million. The gold under the plaster exterior was found only in 1954.

ก่อนจะมาเป็น “พระพุทธรูปทองคำ”

องค์พระพุทธรูปทองคำที่ถูกค้นพบ เป็นพุทธศิลปะสุโขทัยที่งดงามมาก ผู้เชี่ยวชาญทางพุทธปฏิมากรรมกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีความงดงามถึงจุดสุดยอดในกระบวนฝีมือสกุลช่างสุโขทัย ซึ่งในการจัดแบ่งศิลปะพระพุทธรูปสุโขทัยของ เอ.บี.กริสวอลด์ (A.B. Giswold) นั้น ได้แบ่งศิลปะออกเป็น ๓ หมวด คือ ๑. ก่อนคลาสสิก ๒. คลาสสิกบริบูรณ์ และ ๓. หลังคลาสสิก พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตรนี้ นับเป็นศิลปะแบบคลาสสิกบริบูรณ์ อันเป็นยุคแห่งความเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุดของสกุลช่างสุโขทัย มีอายุในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ต่อด้านพุทธศตวรรษที่ ๑๙

ทองคำนับเป็นแร่ธาตุสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในสังคมสยามแต่โบราณ ในสมัยสุโขทัยนั้น จากข้อมูลทางธรณีวิทยาพบว่า มีแหล่งแร่ทองคำบริเวณลำห้วยแม่ปอย เขตอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองศรีสัชชนาลัยเพียง ๒๕ กิโลเมตร มีการค้นพบเหมืองแร่โบราณในบริเวณดังกล่าว แม้จะมีสายแร่ทองคำเนื้อธรรมชาติไม่มากนัก แต่นับเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงการนำทองคำมาใช้ในสังคมสุโขทัยได้อย่างชัดเจน

ในศิลาจารึกหลักที่ ๕ วัดป่ามะม่วง กล่าวถึง การบำเพ็ญบุญของพระมหาธรรมราชา โดยทรง “กระยาทานคานนั้นทองหมื่นหนึ่ง เงินหมื่นหนึ่ง เปี้ยสิบล้าน...” สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทองคำในสมัยนั้นในกลุ่มชนชั้นสูง โดยเฉพาะกษัตริย์ มักจะนิยมสร้างพระพุทธรูปหรือโบราณวัตถุที่สำคัญทางพุทธศาสนาจากทองคำบริสุทธิ์ โดยทรงเป็นศูนย์กลางการดำเนินการ เช่น การสร้างสำเภาทองลอยพระธาตุ ดังความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารเหนือ ความว่า

“...เชิญพระธาตุมาถึงเมืองแล้ว พระธรรมราชาเจ้าจึงป่าวร้องแก่คนทั้งหลายผู้ศรัทธาก็เอาทองมาประมวลกันได้ ๒,๕๐๐ ตำลึงทอง ให้ช่างตีเป็นภาเถตรา จึงใส่พระธาตุพระพุทธเจ้าลอยอยู่ในน้ำบ่อ...”

ในการสร้างพระพุทธรูปสำคัญ สังคมสุโขทัยจะใช้ลักษณะดังกล่าว และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้าง และใช้วิธี “ปาวร้องแก่คนทั้งหลายผู้ศรัทธา” หรือให้หัวเมืองภายใต้พระราชอำนาจส่งมอบวัตถุดิบในการจัดสร้างโดยมี “ช่างหลวง” เป็นผู้ดำเนินการ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการสร้างพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ พระศรีศาสดา ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเหนือ ความว่า

“...พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกจึงรำพึงในพระทัยจะใคร่สร้างพระพุทธรูปให้แล้วด้วยสัมฤทธิ์ ครั้นพระองค์รำพึงแล้วจึงให้หาช่างได้บาพิศณฺุคนหนึ่ง บาพรหมคนหนึ่ง บาธรรมราชคนหนึ่ง บาราชกุศลคนหนึ่ง ได้ช่างมาแต่เมืองสัชชาโลย ๕ คน มาแต่เมืองหริภุญไชยคนหนึ่ง เป็นช่าง ๖ คน จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งช่างทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายให้ชวนกันรักษาศีล ๕ ประการอย่าให้ขาด ครั้นสั่งช่างแล้วจึงพระราชทานรางวัลแก่ไพร่ทั้งหลายให้ชวนกันแลกลับไปให้แก่ช่าง ช่างจึงประสมดินปั้นเป็นพระพุทธรเจ้าสามรูปตามมีพระราชโองการตรัสสั่งนั้น ให้เหมือนพิมพ์เดียวแลใหญ่่น้อยเท่ากัน ครั้นเป็นเข้าคุมพิมพ์แล้วท้าวพระยาทั้งหลายก็นำเอาทองสัมฤทธิ์มาถวายเป็นถวายแก่พระองค์เจ้า ชวนกันหล่อพระพุทธรูปเป็นอันมาก แลช่างหล่อชวนกันกินบวชเจ็ดวัน ก็ทำพิธีกรรมแก่เทวดาทั้งเจ็ดทิศ ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงเอาพิมพ์เข้าเตา...”

กรรมวิธีการหล่อพระพุทธรูปในสมัยโบราณนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น “ฝีมือช่างราชฎร์” กับ “ฝีมือช่างหลวง” ฝีมือช่างราชฎร์ จะเป็นกลุ่มของชาวบ้านที่มีศรัทธาจะสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาส่วนใหญ่มักได้เครื่องครัดในส่วนผสมของโลหะเท่าใดนัก เมื่อทราบข่าว จะมีการหลอมหล่อพระพุทธรูป มักจะนำโลหะมีค่าจากบ้านเรือนของตนมาเป็นวัตถุดิบร่วมทำบุญสร้างพระพุทธรูป ช่างผู้ซึ่งดำเนินการจะนำหุ่นขี้ผึ้งที่ปั้นไว้ตั้งเอาหัวลง เมื่อเหน้าโลหะลงไปธาตุที่หนักที่สุดซึ่งได้แก่ ทองคำ จะลงไปตกตะกอนอยู่ในส่วนล่างสุด คือ ส่วนเศียรพระพุทธรูป ดังนั้น พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ส่วนใหญ่ จะมีพระเศียรเปล่งปลั่งสุกใสกว่าส่วนอื่น

ส่วนการหล่อโดยฝีมือช่างหลวงนั้น จะเน้นอัตราส่วนผสมของโลหะเป็นพิเศษ กรรมวิธีโดยทั่วไป คล้ายคลึงกัน หากเพิ่มความละเอียดประณีตโดยเริ่มจากการ “ขึ้นหุ่น” หรือ “ปั้นหุ่น” ชั้นในของ องค์พระด้วยดินเหนียวผสมทราย แกลบ ตามส่วน ดินที่มีมักนิยมนำใช้เรียกว่า “ดินขี้เถ้าเหลือง” มีสี เหลือง โดยกำหนดสัดส่วนไว้สำหรับหุ้มขี้ผึ้งอีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นใช้ขี้ผึ้งผสมกับชันเพื่อให้แข็งตัว มาตีแผ่ออกเป็นแผ่นหนาเท่ากับเนื้อทองที่ต้องการนำแผ่นขี้ผึ้งหุ้มรูปหุ่นให้หมดทั้งองค์ ลงมือปั้นแต่ ขี้ผึ้งให้ประณีต ฝีมือช่างจะแสดงออกมาจากการปั้นขี้ผึ้ง

หลังจากนั้นจะมีการติด “สายขนวนขี้ผึ้ง” เพื่อช่วยให้ทองแล่นได้ตลอด โดยต้องคำนึงถึงช่องว่างที่จะ เป็นส่วนให้อากาศภายในระบายออกได้ทันเมื่อเททอง ก่อนที่จะนำเอาขี้เถ้าละเอียดผสมกับดินนวลทา ลงบนหุ่นขี้ผึ้งเพื่อให้ผิวทองเรียบงาม หลังจากนั้นใช้ดินอ่อนฉาบรักษาดินขี้เถ้าไว้แล้วใช้ดินที่ปั้นหุ่น องค์พระชั้นในพอกทับอีกชั้นหนึ่ง

จากนั้นช่างผู้ทำการหล่อพระพุทธรูป จะทำการตริ้งหมุดเหล็ก หรือ “ทวย” คือการแทงเหล็กแหลม เข้าไปในหุ่นขี้ผึ้งให้ทะลุเข้าไปถึงชั้นในเพื่อยึดโครงสร้างองค์พระให้แข็งแรง มิให้แตกร้าวขณะเททอง ก่อนที่จะใช้เหล็กมัดเป็นโครงหุ้มดินพอกไว้อีกชั้นหนึ่ง ที่เรียกว่า “รัดปลอก”

ต่อจากนั้นจะทำการพลิกเศียรพระพุทธรูปลงดิน เอาฐานองค์พระขึ้น โดยใช้นั่งร้านยกพื้นไม้ให้รอบ สำหรับเดินเททอง ค้ำยันหุ่นด้วยเหล็กให้แน่นหนา แล้วจึงเริ่มสุมนไฟเผาหุ่นไล่ขี้ผึ้งรอบองค์พระ ใน ขณะเดียวกันก็เริ่ม “สุมทอง” ที่เตรียมไว้พร้อมกันไปด้วย โดยมีเข้าหลอมต่างหาก

เมื่อขี้ผึ้งละลาย หรือที่เรียกกันว่า “สำรอก” จึงเริ่มเททอง น้ำทองจะไหลลงไปแทนที่ขี้ผึ้งรอบองค์ พระ โดยเดินเททองบนนั่งร้านกรอกลงไปตามสายขนวนขี้ผึ้งรอบองค์พระ โดยเดินเททองบนนั่งร้าน กรอกลงไปตามสายขนวนขี้ผึ้งติดเอาไว้ก่อนแล้วนั้น ช่องหรือสายขนวนนี้จะเปรียบเสมือนท่อน้ำทอง ให้ไหลไปทั่วองค์พระปฏิมา

เมื่อเทพทองสมบูรณ์แล้วจะปล่อยให้หุ่นพิมพ์เย็นลงแล้วจึงแกะดินที่ปั้นเป็นหุ่นออกให้หมด ยกองค์พระให้ตั้งขึ้นเริ่มขัดถูผิวให้เรียบตัดหมุดหรือ “ทวย” รวมทั้งสายขนวนออก หากมีตำหนิก็จะมีการนำเศษทองที่เหลือต่อกย้ำให้เสมอกัน หากปรากฏเป็นช่องว่างมากก็เทพทองเพิ่มให้เต็มที่เรียกว่า “เทดิบ” บางครั้งจะใช้ยาขัดโลหะตามกรรมวิธีโบราณผสมลงในเบ้าหลอมด้วยเพื่อขัดเศษโลหะออกจากน้ำทอง ซึ่งจะทำให้ได้เนื้อโลหะบริสุทธิ์

ในบางครั้งจะมีการลงรักปิดทองจนทั่วองค์พระ โดยใช้ “รักสมุก” คือรักผสมผงถ่านบดละเอียด ป้ายรักสมุกเข้ากับองค์พระให้ทั่วและเรียบทิ้งไว้ให้แห้ง ก่อนขัดด้วยหินละเอียด จากนั้นชะโลมด้วย “รักน้ำเกลี้ยง” และใช้ “รักเซ็ด” ทาองค์พระเพื่อปิดทองอีกครั้งหนึ่ง

พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร เป็นพระพุทธรูปที่เกิดจากการสร้างในลักษณะดังกล่าวโดยฝีมือ “ช่างหลวง” ที่มีฝีมือการหล่อพระถึงขั้นสุดยอด ทำให้ได้องค์พระซึ่งมีพุทธลักษณะงดงามทองคำแล่นบริบูรณ์ตลอดองค์ โดยใช้เนื้อทองคำธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เรียกกันว่าทองเนื้อเจ็ด น้ำสงขลา และแสดงให้เห็นถึงความแยบยล สามารถถอดองค์พระออกเป็นส่วน ๆ ได้ถึง ๘ ส่วน โดยมีกุญแจกลเป็นเครื่องมือในการถอดประกอบ นับเป็นฝีมือช่างชั้นเอกอันยากจะหาฝีมือสกุลช่างใดทัดเทียมได้

หลักฐานทางประวัติศาสตร์

จากหลักฐานที่ปรากฏในปัจจุบัน ทำให้อาจสันนิษฐานได้ว่า พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตรเดิมเคยประดิษฐานที่วัดมหาธาตุ เมืองเก่าสุโขทัย โดยมีข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๒ กล่าวถึง “พระพุทธรูปทอง” ความว่า

“...กลางเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฐฐารส มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม...”

กลางเมืองสุโขทัยที่ปรากฏในจารึก หมายถึงวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและสังคมของสุโขทัยในอดีต โดยเฉพาะศาสนามีความรุ่งเรืองมากในสมัยพระธรรมราชาลิไท ซึ่งนักวิชาการในปัจจุบันสันนิษฐานว่าเป็นผู้แต่งศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๒

จากข้อความในศิลาจารึกซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่วัดมหาธาตุเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ มีพระพุทธรูปทอง พระอัญญาธรส หรือพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ และพระพุทธรูปต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยในหนังสือ "เที่ยวเมืองพระร่วง" ความว่า

“...ตรวจดูคำจารึกหลักศิลาของพระเจ้ารามคำแหง...ดู ก็น่าจะสันนิษฐานว่ากล่าวถึงวัดมหาธาตุนี้ “พิหารมีพระพุทธรูปทอง” นั้นน่าจะเป็นวิหารหลวงซึ่งประดิษฐานพระศรีศากยมุนี..”

พระศรีศากยมุนี เป็นพระพุทธรูปองค์ประธานในวิหารวัดมหาธาตุสุโขทัย ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดฯ ให้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ยังวัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร ในรัชสมัยของพระองค์ ซึ่งวิหารดังกล่าวเป็นวิหารหลวง เรียกว่า วิหารเก้าห้อง มีเสาศิลาเหลี่ยมขนาดใหญ่ ค้ำเครื่องบน ซึ่งปัจจุบันปรักหักพังหมดแล้ว หากพิจารณาสภาพที่ปรากฏประกอบศิลาจารึกที่ ๑ จะพบแท่นรองพระพุทธรูปนอกเหนือจากองค์ประธาน ลดหลั่นกันไป จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าพระพุทธรูปทองที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ นั้น น่าจะเป็นพระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์ มากกว่าจะเป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ซึ่งพระพุทธรูปทองคำดังกล่าว ก็คือ พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร ในปัจจุบันนั่นเอง

นอกจากศิลาจารึกหลักที่ ๑ แล้ว ยังมีหลักฐานที่กล่าวถึงพระพุทธรูปทองคำในสมัยสุโขทัยอีก เช่น ในศิลาจารึกบางหลักกล่าวการสร้างพระพุทธรูปทอง โดยพระมหาธรรมราชาลิไท หรือในศิลาจารึก

วัดป่ามะม่วงด้านที่ ๓ กล่าวถึงการออกผนวชของพระองค์ ซึ่งประกอบพระราชพิธีต่อหน้า
พระพุทธรูปทองคำ ดังความว่า

“ ...พระยาศรีสุริยพงศ์รามมหาธรรมราชาธิราช...

หากสมาทานทศศีลเป็นดาบส...

หน้าพระพุทธรูปทองอันประดิษฐานไว้

เหนือราชมณเฑียรอันตนแต่ง...

...เมื่อจัก...ศีลนั้น พระยาศรีสุริ(ย)

พงศ์ราม(มหา) ธรรมราชาธิราช

จึงจักยื่นยอมมีอนบพระพุทธรูปทอง

นบทั้งพระปิฎกไตร..”

จากหลักฐานที่ปรากฏ อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร เป็นพระพุทธรูปสำคัญ
คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ความประณีตของพุทธศิลป์ ความแยบยลของส่วนประกอบที่
ทำเป็นกุญแจกล ความทรงค้ำมหาศาลของเนื้อทองคำบริสุทธิ์ เป็นสิ่งซึ่งยากจะหาผู้ใดทำขึ้นได้
นอกจากพระมหากษัตริย์ราชาเจ้า ผู้ซึ่งมีพระบรมโพธิสมภารอันยิ่งใหญ่ จึงจะสามารถหล่อสร้างเป็น
องค์พระปฏิมาที่ประเสริฐล้ำเลิศเช่นนี้ได้สำเร็จ

องค์พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตรถูกหุ้มห่ออยู่ในปูนเป็นระยะเวลายาวนาน อาจกล่าวได้ว่า
ผู้คนสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อน พ.ศ. ๒๔๙๘ มิได้ทราบเลยว่า ภายในพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้ซุก
ซ่อนพุทธปฏิมาอันงามล้ำเลิศและทรงค้ำมหาศาล

การพอกปูนปิดองค์พระสำคัญไว้ เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้คนในสังคมไทยสมัยก่อน ที่ต้องการพิทักษ์ปกป้ององค์พระพุทธรูปและพุทธศาสนาไว้จากภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งจะพบเห็นชัดเจนในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองที่พม่าได้สุ่มไฟลอบเอาทองจากองค์พระศรีสรรเพชญ์ไปจนหมดสิ้น ผู้คนได้พยายามปกปิดหรือเคลื่อนย้ายองค์พระสำคัญ ๆ หลายต่อหลายองค์ จนเกิดเป็นตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำ ที่ชาวบ้านช่วยกันนำองค์พระใส่แพไม้ไผ่อพยพหลบหลีกข้าศึก

สำหรับ “หลวงพ่อทองคำ” องค์นี้ มีข้อสันนิษฐานว่า การพอกปูนปิดองค์พระพุทธรูปคงจะกระทำขึ้นก่อนการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ในพ.ศ. ๒๓๒๕ และอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ในราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาทุกฉบับ รวมทั้งเอกสารสมัยอยุธยาไม่มีข้อความที่กล่าวถึงพระพุทธรูปทองคำองค์นี้เลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพอกปูนปิดองค์พระอาจกระทำมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยเริ่มถูกรอบงำจากอำนาจของกรุงศรีอยุธยา และเสื่อมอำนาจลงอย่างสิ้นเชิงในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงเป็นไปได้ที่คนสมัยกรุงศรีอยุธยาอาจพบเห็นเพียงองค์พระปูนปั้นประดิษฐานอยู่ในวัดมหาธาตุ สุโขทัย เรื่อยมา

จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นสมัยที่มีการอัญเชิญพระพุทธรูปจากหัวเมืองต่าง ๆ มายังกรุงเทพมหานคร มากกว่า ๑,๒๔๘ องค์ (หนึ่งพันสองร้อยสี่สิบแปดองค์) พระพุทธรูปปูนปั้นที่หุ้มองค์หลวงพ่อสุโขทัยไตรมิตรไว้ คงจะถูกอัญเชิญมาในคราวเดียวกันนี้ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์คุณ โปรดฯ ให้อัญเชิญพระศรีศากยมุนี พระประธานวัดมหาธาตุเมืองสุโขทัย มาประดิษฐานที่วัดสุทัศนเทพวราราม และมีพระมหากษัตริย์คุณ โปรดฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปจากหัวเมืองต่าง ๆ ไว้ ณ พระระเบียงวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่ทรงบูรณปฏิสังขรณ์เสร็จสิ้นใน พ.ศ. ๒๓๔๔ พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยไตรมิตรในลักษณะปูนปั้นปิดองค์พระคงจะประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ ก่อนที่จะถูกอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดพระยาไกรในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

“พระพุทธรูปรูปทองคำ” ความภาคภูมิใจของคนไทยทั่วประเทศ

ในปัจจุบัน พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร หรือ พระพุทธรูปทองคำสุโขทัยไตรมิตร หรือเรียกกันในภาษาชาวบ้านว่า "หลวงพ่อทองคำ" ประดิษฐานอยู่ ณ พระมหามณฑปเฉลิมพระเกียรติ วัดไตรมิตรวิทยาราม เลขที่ ๖๖๑ ถนนเจริญกรุง เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่พากันหลั่งไหลกันเข้ามาชมความงดงามแห่งองค์พระปฏิมาที่ทำจากเนื้อทองคำบริสุทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุดในโลกอันประเมินค่ามิได้

นับเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยทั่วประเทศต่อมรดกแห่งอารยธรรมไทยที่ยิ่งใหญ่งดงาม อันเป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งโรจน์แห่งพุทธศิลป์ ฝีมือช่าง และพลังแห่งศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาที่สืบเนื่องเรื่อยมาจากอดีตจวบปัจจุบัน และเรื่อยไปยังอนาคตกาล ๓

พระมหามณฑป(Phra Maha Mondop)

๑. พระมหามณฑปหลังใหม่ ยิ่งใหญ่สมพระบารมี

นับเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษที่พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร (หลวงพ่отองคำ) ประดิษฐาน ณ วิหารหลังปัจจุบันภายในวัดไตรมิตรวิทยาราม ซึ่งสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ ปัจจุบันวิหารหลังดังกล่าวได้ทรุดโทรมลง กอปรกับมีนักท่องเที่ยวมาสักการบูชา และชื่นชมความงามยิ่งใหญ่ขององค์หลวงพ่отองคำเป็นจำนวนมาก สถานที่ประดิษฐานแห่งนี้จึงคับแคบ ไม่เหมาะสมแก่คุณค่าและฐานะบารมีขององค์หลวงพ่отองคำ

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ประชาคมนักธุรกิจเขตสัมพันธวงศ์ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ร่วมกับวัดไตรมิตรวิทยารามและพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงได้จัดให้มี “โครงการ

อาคารจำลอง “พระมหามณฑปเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา”

จัดสร้างพระมหามณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปมหาสุวรรณปฏิมากร (หลวงพ่отองคำ) วัดไตรมิตรวิทยาราม” ขึ้น ด้วยความมุ่งหวังว่าพระมหามณฑปหลังใหม่นี้ จะมีความวิจิตรงดงามควรค่าแก่องค์หลวงพ่отองคำ อีกทั้งยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสอันเป็นมหามงคลนี้ด้วย

๒. โครงสร้างสถาปัตยกรรม และการออกแบบ

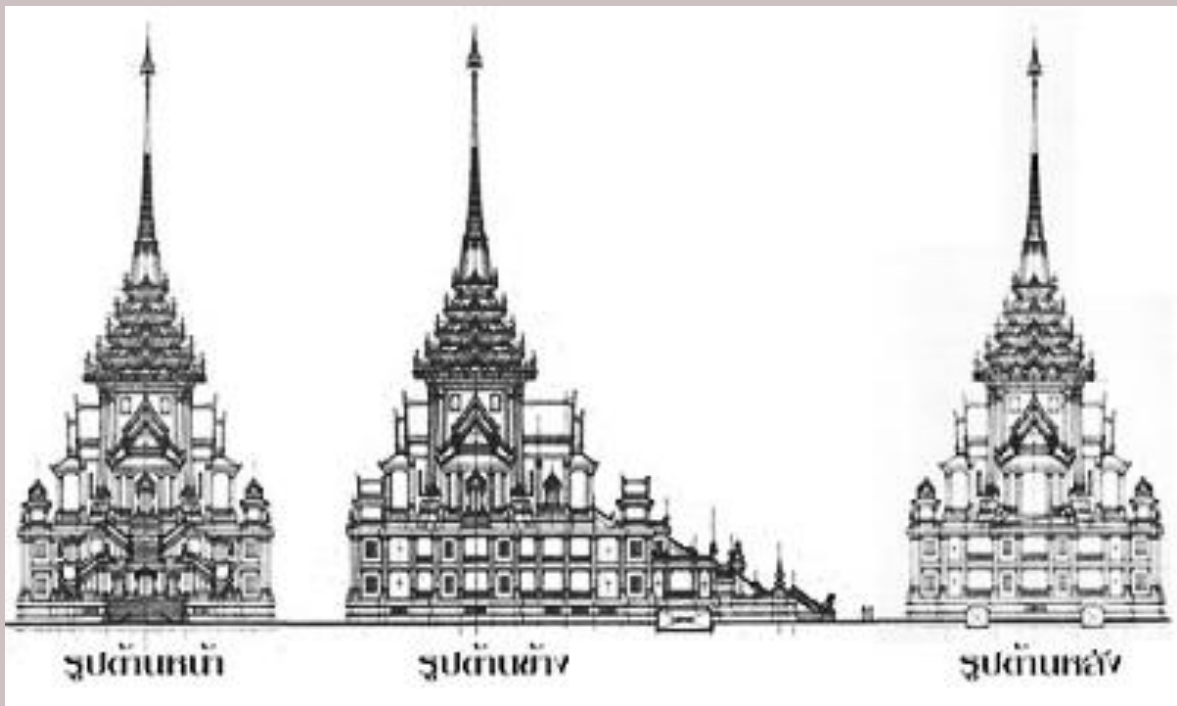
ในการรังสรรค์พระมหามณฑปให้มีความงดงามยิ่งใหญ่มาก สมฐานะบารมีขององค์หลวงพ่отองคำ และมีเอกลักษณ์พิเศษคู่ควรกับการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปมหามงคล การออกแบบพระมหามณฑปจึงได้ดำเนินการอย่างพิถีพิถัน โดยได้รวบรวมผู้มีอัจฉริยภาพทางศิลปะระดับชาติในหลากหลายสาขาร่วมกัน สร้างสรรค์พุทธสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าหลังนี้ โดยคำนึงถึงคุณลักษณะที่ยึดถือเป็นหลักปรัชญาในการออกแบบ ดังต่อไปนี้

★ ความศักดิ์สิทธิ์และสง่างาม เพื่อให้สมกับฐานะบารมีของหลวงพ่отองคำ และเหมาะสมคู่ควรแก่การเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็น โอกาสมหามงคลยิ่งนี้ จึงออกแบบโดยเน้น

ให้มีโครงสร้างขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดความรู้สึกสง่างาม น่าเกรงขาม ขณะเดียวกันก็รักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมไว้ครบถ้วนทั้ง พุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และวิจิตรศิลป์

★ ความมั่นคง ถาวร ด้วยมุ่งหวังให้เป็นภูมิสถาปัตยกรรมใหม่ของย่านเยาวราช และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าสืบทอดไปชั่วลูกหลาน ในการออกแบบจึงคำนึงถึงอายุของวัสดุการใช้งานเป็นหลัก โครงสร้างของอาคารจึงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก และคัดสรรวัสดุที่มีคุณสมบัติโดดเด่นเรื่องความคงทนถาวร อาทิ หินอ่อน มาใช้ในการก่อสร้าง

★ ความร่วมสมัย ในการออกแบบพระมหามณฑปนี้ เน้นการออกแบบที่เรียบง่ายแต่สร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความจำเป็น ประโยชน์ใช้สอย และบริบทแวดล้อมเป็นหลัก โดยรวมเอาพื้นที่ใช้สอยที่จำเป็นเข้าไปในอาคารหลังนี้ อันได้แก่ พระมหามณฑป พิพิธภัณฑสถาน และพื้นที่จอดรถ

โครงการก่อสร้างพระมหามณฑปฯ เป็นการดำเนินงานและควบคุมดูแลออกแบบก่อสร้างร่วมกันระหว่างกรมศิลปากร สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) โดยมีระยะเวลาดำเนินการประมาณ ๒ ปี

ปัจจุบันได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนิกชนได้เยี่ยมชมพระมหามณฑปฯ และนมัสการพระพุทธรูปมหาสุวรรณปฏิมากรอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ งานพิธีมหาสมโภชพระมหามณฑปฯ ได้จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ โดยความร่วมมือของคณะรัฐบาล ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ถึงวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมระยะเวลาทั้งหมด ๗ วัน ๘ คืน

ภาพความงดงามภายในวัดวัดไตรมิตรวิทยาราม

ภาพความงดงามภายในวัดวัดไตรมิตรวิทยาราม

ภาพความงดงามภายในวัดวัดไตรมิตรวิทยาราม

ภาพความงดงามภายในวัดวัดไตรมิตรวิทยาราม

ปกติน พระทองคำ วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร

โดย สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

พ่อขุนรามคำแหง มหาราช
ทรงพัฒนา พุทธศาสนา ขนาดใหญ่
สร้างพระพุทธรูปทองคำ งามวิไล
"พระสุโขทัยไตรมิตร" สถิตกลางเมือง

อาณาจักร สุโขทัย ไร้ภัยกราย
สงบสมัย พระไลเถาไท สิงใต้เรือ
พระบรมราชาธิราช ประกาศยุบเมือง
ความรุ่งเรือง เพื่อฟู ศูนย์งษา

อยุธยา พ่ายพม่า ตั๋งองค์ถ้อย
แม่คนน้อย พระเจ้ากรุงธน อยุธยาพม่า
สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช
ปราบพม่า ล้าเรือ เสด็จชัย

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
บัญชาโยก ราชธานี มาที่ใหม่
ข้ามเจ้าพระยา มาสนามหลวง ฮั้วองค์ยี่สิบ
เมืองหลวงใหม่ ให้นาม รัตนโกสินทร์

กาลครั้งนั้น บรรดาสิ้น แผ่นดินใหญ่
ต่างโยกย้าย มาไทย สุขกายทั้งสิ้น
สามสหทัย ร่อมใจ แทนคุณแผ่นดิน
ช้อยกันสร้าง วัดสามจีน ถิ่นเยาอาราธ

รัชกาลที่หนึ่ง ทรงตั้ง รัตนพระธรรม
โปรดกิจการม ปฏิสังขรณ์ บวรศาสน์
สนพระทัย ใฝ่พิตุทวิ คุตพิลาต
พัฒนาวัด ที่กร้าง สว่างพระทัย

โปรดอภัยโทษ พระปฏิมา จากวัดร้าง
ที่ทิ้งขว้าง हांดูแล แก้วใจใหม่
หนึ่งพันสองร้อยแปดสิบแปด พุทธา จากอุทัย
ประทับไว้ ในเมืองหลวง บวงเปรมปรี

งานนี้ มีองค์ใหญ่ ใช้ปูนปั้น
ลัคนาท่าน ปางมารวิชัย ใส่อัตถ์
หน้าตักหกศอก สูงเจ็ดศอก นอกฐาน
ประทับที่ "โชตินิราม" อารามไกล

โชตินิราม อยู่ห่างคน จนวัดร้าง
ตั้งให้ห่าง ย้ายพุทธา ทาวัตใหม่
ตกลงให้ วัดสามจีน ถิ่นวัดไถ
การโยกย้าย ใ้ถ่าย ไร่เครีองก

การเคลื่อนย้าย ทำให้ ปูนเป็นของ
เห็นสีทอง อยู่ข้างใน ดีใจอัน
กระเพาะออก ออกปูน บุญเบื่องบน
ประชาชน สันใจ ชื่นในบุญญา

วัดสามจีน ยินดี มีพระทอง
เฉลิมฉลอง เก้าวัน สุตพรรษา
พระวันรัต สัตย์ใหม่ ให้สมญา
เป็นนามว่า "วัด ไตรมิตรวิทยาราม"

พ.ศ.๒๕๐๑ พันห้าร้อยสามสิบห้า
มหรรษา รัชกาลที่เก้า เจ้าสยาม
พระราชทาน นามใหม่ ให้ศรัทธาธรรม
พระองค์คำ นามตั้งตาม พุทธลักษณะ

"พระพุทธรูปมหาสุพรรณภูมิมากร"
สีสิบบวร สุนัขไทย เติบฉายสัก
พระพุทธรูป บุญญาภรณ์ ศรีไตรลักษณะ
นับเป็นหลัก สักใจ ไทยสุดดี.

ที่มา : Wattraimitr-withayaram, <https://sites.google.com/site/iswattirmitr5092014/>

ประวัติความเป็นมา.

Wattraimitr-withayaram, <https://sites.google.com/site/iswattirmitr5092014/>

ประวัติพระพุทธรูปทองคำ.

Wattraimitr-withayaram, <https://sites.google.com/site/iswattirmitr5092014/>

พระมหามณฑป(PHRA MAHA MONDOP).

Arjanram, <http://www.arjanram.com/> , เหรียญหลวงพ่อโม วัดสามจีน.

WatTrimitrWithayaramWorawihan,

<https://www.facebook.com/WatTrimitrWithayaramWorawihan/> ,

วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร.

Supansanetpim, พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิกชนตัวอย่างและชาดก,

<https://supansanetpim.wixsite.com/> , สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี).

หนุ่มลูกทุ่ง, MGR Online, วัดไตรมิตรงามวิจิตรพระทองคำ เลิศล้ำพิพิธภัณฑสถานเยาวราช,

<https://mgronline.com/> , โพสต์ 19 มกราคม พ.ศ. 2553.

GBA, <http://gba.orgfree.com/> , วัดไตรมิตรวิทยาราม.

Wat Portal, www.watportal.com/ , วัดไตรมิตรวิทยาราม.

True ID, <https://travel.trueid.net/> , วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร.

Dhurakij Pundit University, www.dpu.ac.th/dpuplace/ , พาไปวัด

วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร.

TheTripPacker, www.thetrippacker.com/ , วัดไตรมิตร จากพระพุทธรูปปูนปั้นสู่

หลวงพ่ทองคำหนึ่งเดียวของโลก, โพสต์ 19 กันยายน พ.ศ. 2556.

PaPaiWat, <https://papaiwat.com/> , วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร.